

00YR00156

SKUP 1999 – 45

Prosjekt: For lut og salt vann
Medarbeider: Bjørn Olav Nordahl og Åge Winge
Publikasjon: Dagens Næringsliv
Publisert: Mai 1999
Medium: Avis
Tema: Samfunn

FOR LUT OG SALT VANN

Om helter som ble tvunget til å tie. Og som senere druknet i byråkratiet.

Av Bjørn Olav Nordahl og Åge Winge

DAGENS NÆRINGS LIV

Publisert i Dagens Næringsliv lørdag 15. mai 1999 over seks sider, pluss hele førstesiden med tittelen «Nordsjøens dødsmaske».

A. Når og hvordan kom arbeidet i gang, ideen som startet det hele

Hovedkilden i en annen sak, som vi laget for flere år siden, tok igjen kontakt. Han kjente en privatetterforsker som var kommet over en sak som kanskje kunne interessere oss. Han hadde hørt om et brev som var sendt statsministerens kontor, om dykkere som hadde sittet på en storry siden november 1977. Den handlet om dykkere som hadde ofret livet for å redde det som til da var verdens dyreste plattform – og som hadde blitt betalt med en container whisky for å holde kjeft.

Vi møtte to av dykkerne som var med på redningsdåden. Året før hadde den ene deltatt i NRK Brennpunkt, som hadde satt søkelys på nordsjødykkerne. For oss var det viktig å først klarlegge om vi kunne bringe saken videre. Hva var eventuelt nytt? Vi så Brennpunkt-videoen sammen med dykkerne, og hadde etterpå en flere timer lang samtale, hvor også en av redaksjonssjefene deltok.

En rekke vesentlige problemstillinger og historier var ikke berørt i Brennpunkt-programmet. Blant annet vesentlige forhold internt i ODs dykkerseksjon, i dykkerselskapene og i sikkerhetsbransjen. Og hvordan den norske medisinske dykkerforskningen var neglisjert.

Og – ikke minst – historien om plattformen som holdt på å synke, og som ble reddet av dykkerne som senere ble skremt til å holde kjeft. En historie som skulle danne stammen i vår egen dokumentar om nordsjødykkerne på åtti- og nittitallet.

B. Den sentrale problemstillingen

Hvorfor hadde nestenulykken blitt tiet ihjel? Var det for å verne om norsk oljeindustri som kjempet om store kontrakter? Hadde forhold internt i OD bidratt til at sikkerheten til dykkerne gikk på bekostning av økonomi? Hvorfor hadde ikke dykkerne fått erstatning for livstidsskader de hadde fått som følge av dykkingen? Var medisinske fakta så klare at nordsjødykkingen burde blitt stoppet på et tidspunkt, eller i det minste fått venstlige endrede rutiner?

C. Problemstillinger som ble endret underveis – hypotesen

Vi fant ikke at lokalavisen hadde rapportert den aktuelle hendelsen på Stord i november 1977, og arkivene på Stord var utilgjengelige på grunn av den lange tiden som hadde gått siden redningsdåden.

Vi hadde derfor kun dykkernes egne dagbøker og beretninger å holde oss til, i tillegg til notater/erindringer fra entreprenører/aktører.

Første problem var å identifisere – med hundre prosent sikkerhet – den forulykkede plattformen. Noen av dykkerne brukte annet navn på plattformen enn den vi gikk ut fra i . Vår første hypotese var at dette var en norskbygd betongplattform som det var knyttet meget prestisje til, og at nestenulykken kanskje var blitt skjult for å beskytte et nytt norsk betongkonsept (condeep) som på den tiden kjempet mot klasiske utenlandske stålkonstruksjoner.

Etter å ha kryssjekket historiene fra dykkerne som var med på redningsdåden, og personer i det aktuelle dykkerselskapet, eierne og tidligere ansatte på Stord, kom vi fram til at det handlet om den Shell Expro-eide betongplattformen Cormorant A som hadde ligget fire måneder ved Aker Stord. Den var til da verdens største betongplattform som var klargjort for testsenking utenfor Stord. Plattformen var utviklet i Holland og betongdelen senere bygd i Skottland.

Det fant derfor ikke grunnlag for konspirasjonsteorien om at tåkeleggingen skjedde for å beskytte et norskutviklet betongkonseptet. Likevel, dersom plattformen hadde gått til bunns, ville det selvsagt skadet norsk industris omdømme.

Problemstillingen var å vise hvordan norske dykkere, som med fare for sitt eget liv hadde bidratt til den norske velferdsstaten, hadde blitt ofret. Og hvordan forholdene i og rundt OD hadde bidratt til å forverre dykkernes sikkerhet, som mange dykkere tok sin død av.

D. Organiseringen av arbeidet, metodebruk, kildebruk, problemer

Vi delte først prosjektet inn i grove arbeidsoppgaver:

- Episoden på Stord. Hva skjedde, hvordan kunne vi verifisere dykkernes historie?
- Forhold i OD som hadde påvirket sikkerheten? Eventuelle dobbeltroller?
- Det medisinske miljøet. Hva hadde de sagt, hvordan hadde de advart?
- Dykkernes helsesituasjon ettertid, og hvordan dykkerne var blitt behandlet av det offentlige hjelpeapparatet?

Vi ville lage en reportasje som var spunnet rundt historien på Stord, og sette denne i en sammenheng med nye opplysninger om interne forhold i oljebransjen.

Vi laget en liste over aktører på sytti- og åttitallet (flere av dem jobber fortsatt i dykkerbransjen.) Tilsammen inneholdt listen et 30-talls navn. Men hvordan skulle vi få tak i dem etter så lang tid? I noen tilfeller hadde vi bare vage stedsangivelser å gå etter. En dykker hadde jobbet i en bar her for noen år siden, en annen hadde visstnok vært innom som platearbeider der. En bodde kanskje i Vestfold, en annen jobbet på en ferge i Sogn. Kort sagt hadde vi et voldsomt detektivarbeid foran oss. Vi gjorde mange bomturer, telefonbruken var svært stor og en rekke tilfeldigheter førte oss til personer vi aldri hadde planer om å møte. En dykker skulle visstnok bo på Eidsvoll. Vi ringte opplysningen og fikk alle på Eidsvoll med dette etternavnet. På tredje forsøk kom vi til en tante som kjente en eks.kone som kjente et telefonnummer i Stavanger. Via familie, venner, arbeidskolleger og tidligere dykkere fikk vi etterhvert et bilde av mange skadede dykkere som puslet rundt alene – med sin historie og sine problemer. Alle beskrev det samme: Ingen medisinsk oppfølging, udefinerte helseproblemer og manglende tillit til myndigheter/Oljediretoratet. Underveis fikk vi nye opplysninger og nye spor som hjalp oss videre i kartleggingen.

Flere kilder besøkte vi personlig - i Bergen, Stavanger, Trondheim og Oslo. En ting var å finne dykkerne. Noe annet var hukommelsen deres. Mange av dypdykkerne sliter med husken. I mange tilfeller måtte de rote frem gamle loggbøker for å være sikre på at tid og sted stemte. Ting måtte sjekkes til det kjedsommelige før tid, sted, hendelser kom på plass.

Samtidig hadde saken en politisk/byråkratisk side. Vi brukte mye tid på å gå gjennom rapporter og utredninger i både helsetilsynet og trygdeetaten.

Dykkernes personlige legejournaler ble frigitt. Parallelt med dette forsynte det medisinske miljøet oss med tykke rapporter om dykking og helseskader som var publisert både i utlandet og her hjemme.

For å skaffe oss eksakt informasjon om den aktuelle oljeplattformen bladde vi oss bakover i arkivene til Shell i Aberdeen i Skottland sammen med en velvillig sekretær. Vi jobbet også med å skaffe oss kontakt med Shell-folk i Nederland. Vi brukte lange telefonsamtaler til den nederlandske nummeropplysningen for å gå gjennom samtlige nederlendere med det etternavnet vi jaktet på. Det viste seg ganske snart at det å jobbe med en sak som hadde funnet sted for over 20 år siden, var vanskelig. Arkiver, hukommelse og organisasjoner var annerledes den gangen enn nå.

Vi samlet inn avisartikler som var skrevet de siste tyve årene om sikkerhet i Nordsjøen. Leste aktuell oljehistorie for å få forståelse av denne tidens oljeeventyr, og for å kunne se det hele i en sammenheng. På universitetsbiblioteket gikk vi gjennom mikrofilmer fra lokalavisen på Stord i årene før og etter nestenulykken, og Aftenposten og Stavanger Aftenblad.

Vi satte opp en liste over hvilke steder vi ville besøke, ikke minst med tanke på å lage en leseverdig reportasje: Nutec, Statens Dykkerskole, det dykkerfagligemiljøet på Haukeland sykehus, Forsvarets dykkerskole på Håkonsvern, dykkernes eget hjemmemiljø osv.

En av de viktigste problemstillingene var knyttet til interne forhold i Oljedirektoratet. Vi hadde klare indikasjoner på at det hadde vært grums blant toppledelsen i Dykkerseksjonen. Det endelige gjennombruddet på dette området kom etter en rekke tilfeldigheter. Vi hadde lenge jaktet på en dykker bosatt i Vestfold som hadde vært i nærkamp med Per Rosengren, lederen for den daværende dykkerseksjonen i OD. Da det endelig lyktes oss i å komme i kontakt med vedkommende, kunne han gi oss forbindelser som var uvurderlige. Plutselig satt vi med nesten 15-16 år gamle dokumenter som var svært avslørende. Stiftelsesdokumenter fra daværende Oslo Handelsregister avslørte Rosengrans dobbeltroller og forbindelser med kommersielle aktører. Vi fikk tak i utskrift fra forhørsprotokollen hos politiet, rapporten fra statsadvokaten i Rogaland, en særdeles viktig dom i høyesteretts kjæremålsutvalg, styreprotokoller fra OD og interne møtetreferater og rapporter. Når alle brikker ble satt sammen, kunne vi både dokumentere en utrolig rolleblanding og hvordan OD hadde forsøkt å feie hele integritetsspørsmålet under teppet. Samtidig stod det klart for oss at dersom Arbeidsmiljøloven var blitt gjort gjeldende for dykkerne på et langt tidligere stadium, hadde mange av dem hatt krav på en helt annen type erstatning. Konfrontasjonsintervjuet med Rosengran på telefon fra Baku, viste med all tydelighet at mannen unnvek alle nærgående spørsmål.

Et annet vesentlig punkt var også vise hvordan OD hadde mistenkeliggjort forskere som kom med «gale» konklusjoner. Det tok oss merkelig lang tid å få tak i dokumentet som viste hvordan OD sparket ben under Kari Todnems forskning.

Dykkernes egen fagforening i NOPEF, bidro også sterkt til å friske opp vår hukommelse, samt at enkeltpersoner der hadde bevart dokumenter som viste kampen mot dykkerseksjonen i OD.

Arbeidstid brukt på prosjektet

Vi fikk klarsignal av redaksjonsledesen om å bruke to uker på jobben. Likevel brukte vi tre-fire uker på prosjektet. Tilsammen ca. 230 arbeidstimer.

Spesielle erfaringer

Avtaler:

Dykkerne lovte å være tilgjengelige døgnet rundt på telefon, og de fritok medisinsk personale og det offentlige for taushetsløfte som omfattet deres egne saker. I god tid varslet vi kilder vi ville besøke, for at de skulle få mest mulig tid til å finne flere år gamle dokumenter. Og for at de kunne lede oss til nye kilder.

Samarbeid:

Det var en stor fordel å være to reportere på jobben. Slik kunne vi dele endel av prosjektet mellom oss i innsamlingsfasen, som vi senere kunne verifisere. For eksempel konsentrerte en av oss seg om nestenulykken på Stord, mens den andre gikk inn i forholdene omkring OD.

Utskriving:

Vi brukte to dager på å skrive ut saken, og diskuterte lenge hvordan vi skulle løse den. Vi ville, som sagt, beskrive historien fra Stord, samtidig som vi fortalte historien om hvordan dykkerne var blitt behandlet – og forsøke å si noe om hvordan dette kunne skje.

Vi skrev hver vår historie, som vi etterpå flettet sammen til en sammenhengende artikkel. Reportasjen ble på hele 6 sider, eller 2600 mm, som til dags dato er den lengste som er trykket i Dagens Næringsliv.

Oppfølging/konsekvenser:

Noe av det vi skulle gjort bedre var å følge saken inn i det politiske miljøet. Fordi vi jobber med lørdagsmagasin og ikke dagsavis, ble noe av oppfølgingsansvaret pulverisert. Uansett: Dykkerne er kommet på dagsordenen det siste året. Sosialdepartementet har sågar forbedret erstatningsordningen for nordsjødykkerne. Hva viktigere er: Helsetilsynet har sendt ut nye retningslinjer for helseundersøkelser av Nordsjødykkerne. Rikstrygdeverket har dessuten gått ut med en melding om at den dykkermedisinske ekspertisen ved Haukeland Sykehus både skal koordinere og utrede nordsjødykkerne. Det betyr i praksis at dykkerne slipper å slite med det lokale trygdekontoret og den lokale legen som ikke har peiling på hva de lider av.

Dagens Næringsliv

Telefon: 22001000

Adresse: Postboks 1182 Sentrum. 0107 Oslo.

Bjørn Olav Nordahl: 220013 52 / 32 87 48 78 (bjorn.olav.nordahl@dn.no)
Blåveisbakken 18, 3050 MJØNDALEN

Åge Winge: 73517950 / 93256385 (age.winge@dn.no)
Fagerliveien 26, 7020 TRONDHEIM